

برگ پیشنهاد ثبت سفینه تبریز در برنامه حافظه جهانی

بخش الف) خلاصه‌ای از نکات برجسته و مهم

۱. ذکر دلایل منحصربه‌فرد بودن و اهمیت اثر معرفی شده به صورت خلاصه

سفینه تبریز مجموعه‌ای خطی است که به جز سه رساله آن، بقیه بین سالهای ۷۲۱ تا ۷۲۳ هجری قمری در تبریز کتابت شده است. این نسخه منحصربه‌فرد شامل ۲۰۹ رساله در موضوعات مختلف علمی از جمله ریاضیات، هیئت، موسیقی، طب، فلسفه، ادبیات، عرفان، تاریخ و جغرافیا است. پاره‌ای از آثار موجود در این مجموعه، منحصربه‌فرد است و پاره‌ای دیگر نسخه دوم آثاری است که قبلاً نسخه‌ای از آنها شناخته شده است.

کاتب این مجموعه ابوالمجد محمد بن مسعود تبریزی، فردی دانشمند، ادیب و فرهنگ‌دوست بوده که در متن فعالیت‌های فرهنگی تبریز حضور داشته است.

تبریز در دوره ایلخانان مغول باشکوه‌ترین دوران حیات خود را می‌گذراند و مرکز فرهنگی جهان اسلام بود. با توجه به آنکه آثار موجود در این مجموعه علوم رایج در جهان اسلام را شامل می‌شود، این کتاب، علاوه بر حفظ و انتقال بسیاری از آثار مکتوب جهان اسلام، آینه‌ای است که اوضاع فرهنگی، علمی و ادبی تبریز در قرن هفتم و اوایل قرن هشتم را نشان می‌دهد.

موارد حائز اهمیت بودن این اثر به صورت زیر است:

- زبان شناسی: تعداد بالای فہلویات موجود در مجموعه نشان دهنده رواج زبان پهلوی در تبریز و عدم کاربرد زبان ترکی آذری تا آن دوره است؛

- موسیقی آذربایجان؛

- معرفی تاریخ ادبیات آن سامان، محیط علمی، ادبی تبریز و مجموعه رشیدیہ؛

- عرفان اصیل ایرانی؛

- اطلاعات تاریخی.

۲. اطلاعات مربوط به پیشنهاددهنده اثر

۲/۱. نام (شخص یا سازمان): کمیته ملی حافظه جهانی

۲/۲.

۲/۳. افراد مرتبط: علی اکبر اشعری

۲/۴. اطلاعات مرتبط:

نام سازمان: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سمت: رئیس سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران و رئیس کمیته ملی حافظه جهانی

نشانی محل کار: ایران، تهران، بزرگراه حقانی، بلوار کتابخانه ملی، کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

شماره تلفن محل کار: (+۹۸)۲۱۸۸۶۴۴۰۷۰

شماره نمابر محل کار: (+۹۸)۲۱۸۸۶۴۴۰۷۲

پست الکترونیک: memory@nlai.ir

تلفن همراه: (+۹۸)۹۱۲۴۲۶۷۷۳۶

۳. معرفی و توصیف اثر انتخابی

۳/۱. نام و اطلاعات کامل مربوط به هویت اثر ذکر شود.

این مجموعه به شماره ۱۴۵۹۰ در گنجینه نسخ خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی ایران نگهداری می شود و مشتمل بر ۲۰۹ کتاب و رساله و صدها بیت شعر و اقوال پراکنده از شاعران و نویسندگان مختلف به زبانهای فارسی و عربی است. برخی از قسمتهای این مجموعه به صورت جنگ است و کاتب مطالبی را که در این جا و آن جا خوانده یا شنیده ثبت کرده است.

قطع سفینه، رحلی بزرگ، ابعاد آن ۱۹ سانتیمتر در ۳۲ سانتیمتر، دارای ۳۶۸ برگ ۴ ستونی است و برگها شماره گذاری شده بوده و شماره کراسه نیز در برخی از برگهای کتاب دیده می شود. این مجموعه - جز در چند برگ که با قلم نسخ درشت تر است - به خط تعلیق و به قلم ریز نوشته شده است. کاتب در ذیل تمام رساله ها و کتابهای مندرج در این اثر، تاریخ، ساعت روز و شب، هفته و ماه و سال هجری و در ذیل برخی از رساله ها ماه شمسی را قید و محل کتابت را دارالموحدین تبریز ذکر می کند. یکی از مهم ترین نکات آن توالی تاریخها در ذیل نسخه هاست که تسلسل کار کتابت را نشان می دهد.

مهرهای موجود در سفینه چهار نوع متفاوت است و دست کم وجود پنج مالک از دوره‌های ایلخانی، تیموری، صفوی، زندی و قاجاری را نشان می‌دهند. تعداد زیادی اثر مهر صنوبری قرمز رنگ با ابعاد ۲/۳ سانتیمتر در ۳ سانتیمتر در این کتاب دیده می‌شود؛ این مهرها در برخی از برگها وجود دارد و در یک یا دو مورد تعداد آن زیاد است به گونه‌ای که یک سوم صفحه را فرا گرفته است.

کاغذ این کتاب از نوع مسطر خورده و در قطع بزرگ بغدادی است؛ همان کاغذی که رشیدالدین فضل الله همدانی به نسخه نویسان ربع رشیدی توصیه کرده بود تا آثارشان را بر روی آن بنویسند.

درباره پیشینه سفینه این آگاهی در دست است که در قرن ۱۳ و اوایل قرن ۱۴ در زمان ناصرالدین شاه قاجار در اختیار میرزا محمدعلی تفرشی از مستوفیان طراز اول عهد ناصری بود که بعدها لقب معاون الملک یافت. چندی نیز در اختیار مرحوم صدرالافاضل میرزا لطفعلی، از فضلا و کتابشناسان و مجموعه‌داران بنام قرار داشته است. این مجموعه تا سال ۱۳۷۴ شمسی / ۱۹۹۶ میلادی به کلی ناشناخته بود و در این سال کتابخانه مجلس شورای اسلامی آن را خریداری کرد که هم اکنون در بخش نسخ خطی آن کتابخانه نگهداری می‌شود.

این مجموعه در سال ۱۳۸۱ شمسی / ۲۰۰۳ میلادی تقریباً به اندازه اصلی و رنگی به صورت نسخه برگردان (فاکسیمیله) چاپ و منتشر شد.

۳/۲. توصیف اثر به صورت کامل و واضح ضمیمه شود.

مطالب مندرج در این مجموعه به دلیل آگاهی و ذوق کاتب نشان می‌دهد که چه آثار و موضوعاتی در زمینه‌های مختلف در آن عصر، در تبریز، مورد توجه بوده و احیاناً در مدرسه‌ها تدریس می‌شده است؛ مثلاً وجود کتاب اشارات ابن سینا یا آثار فارسی شیخ اشراق در این مجموعه نه فقط حاکی از سلیقه کاتب است بلکه نشان می‌دهد که به‌طور کلی این سلیقه بر فضای فکری و فلسفی تبریز در آن روزگار حاکم بوده است. این مسئله درباره کتابهای علمی، ریاضی، نجوم، فرهنگهای لغت، دیوانهای شعر و غیره نیز صادق است. مهم‌ترین عالمی که آثار ریاضی و هیئت او در این مجموعه آمده، خواجه نصیرالدین طوسی است. در واقع این مجموعه یکی از بهترین منابع برای تحقیق در آثار خواجه، از جمله آثار فارسی اوست، آثار فارسی فخر رازی نیز در این مجموعه آمده است؛ آثاری که بعضاً منحصر به فرد می‌باشد.

در بین مشایخ صوفیه شهر، کسی که ابوالمجد تبریزی، مولف مجموعه، به وی ارادت می‌ورزیده و او را مخدوم خود خوانده است، امین الدین ابوالقاسم حاجی بله (یا بوله، یا باله) است. اطلاعات درباره حاجی بله تا قبل از پیدا شدن سفینه تبریز بسیار اندک بود ولی در این مجموعه اطلاعات زیادی درباره وی وجود دارد. ابوالمجد بعضی از مجالس مولانا امین

الدین را هم که خودش شنیده نقل کرده است. در آثار حاجی بله هیچ نشانه‌ای از این که او تحت تاثیر آرای ابن عربی قرار گرفته باشد نیست و جالب توجه اینجاست که در سفینه تبریز نیز هیچ رساله و سخنی از ابن عربی نقل نشده است. از مولانا جلال الدین بلخی و اشعار او هم در این مجموعه خبری نیست، از فخرالدین عراقی نیز اثری نیست. سفینه تبریز نشان می‌دهد که فضایی تبریز به علوم عقلی روزگار خود، فلسفه، حکمت و کلام توجه داشته‌اند. به طور کلی آثار عرفانی و صوفیانه موجود در سفینه تبریز، نمونه خوبی از منابع اصیل عرفان و تصوف ایرانی است؛ تصوفی که هنوز با آرای ابن عربی آمیخته نشده است.

۴. ارزیابی اثر بر اساس معیارها

۴/۱. آیا اعتبار و سندیت اثر اثبات شده است.

اصالت و اعتبار این اثر را نسخه‌شناسان و صاحب‌نظرانی برجسته از جمله استادان عبدالحسین حائری و ایرج افشار اثبات کرده‌اند.

ویژگیهای ظاهری نسخه اعم از قطع و ترکیب‌بندی متون، رسم‌الخط و جنس کاغذ همگی دال بر اصالت نسخه است. وجود انجامة‌های متعدد (پنجاه و دو انجامة تاریخ دار)، تاریخهای کتابت پی‌درپی و مهرهای دوره‌های مختلف از زمان کتابت آن تاکنون نیز دلیلی بر اصالت آن می‌باشد.

۴/۲. آیا این اثر بی بدیل و منحصر به فرد است و اهمیت جهانی دارد؟

این نسخه مشتمل بر ۲۰۹ رساله و کتاب به خط ابوالمجد تبریزی است و فقط یک نسخه از آن در تمام جهان وجود دارد.

بسیاری از آثار این مجموعه منحصر به فرد است؛ یعنی پیش از شناسایی سفینه در جای دیگری دیده نشده است؛ مانند برخی از آثار خواجه نصیر الدین طوسی، فخر رازی و آثار شعرای آذربایجان آن عصر که اکنون از این شعرا هیچ اثری در دست نیست. بخش دیگری از این آثار نیز نسخه دوم کتابهایی است که فقط یک بار شناسایی شده بوده. همچنین این اثر شخصیت‌های فرهنگی و علمی جدید و آثاری از آنها را معرفی می‌کند که پیش از این تنها اسم یا اطلاعاتی کلی درباره آنها وجود داشته است.

با این که بیشتر از ده سال از یافته شدن سفینه تبریز نمی‌گذرد، مقالات بسیاری به زبانهای فارسی و انگلیسی درباره این اثر نگاشته شده و پژوهشگران ایرانی و خارجی در سمینارها و نشستهای ملی و بین‌المللی از جمله کنفرانس بین‌المللی "سنت

نسخه‌های خطی اسلامی" در دانشگاه لیدن با ارائه مقاله‌های علمی و تحقیقاتی، محتویات این مجموعه را مورد بررسی قرار داده‌اند.

۴/۳. این اثر دارای کدام یک از معیارهای زیر می باشد :

الف (زمان) : این کتاب در مدت دو سال از سال ۷۲۱ تا ۷۲۳ قمری کتابت شده است. کاتب این مجموعه به کتابخانه ربع رشیدی دسترسی داشته و آثار این مجموعه را از آن کتابخانه انتخاب کرده است. تبریز در این دوره مرکزیت فرهنگی جهان اسلام را بر عهده داشته است. نزدیکی تاریخ کتابت سفینه به دوران عظمت و شکوه ربع رشیدی، سبب شده است که وضعیت فکری و فرهنگی ربع رشیدی و تبریز عصر ایلخانی به روشنی در این مجموعه ترسیم گردد؛

ب (مکان) : تبریز از زمان آباقاخان (جانشین هولاکو) پایتخت حکومت ایلخانی شد و با ساخت شهرک علمی ربع رشیدی توسط خواجه رشید الدین فضل الله، بسیاری از دانشمندان، ادبا و فضلا چون خواجه نصیرالدین طوسی و شمس‌الدین جوینی از نقاط مختلف به این شهر توجه کردند و تبریز به مرکز علمی و فرهنگی جهان اسلام تبدیل شد. کتابخانه غنی و عظیم مجموعه ربع رشیدی نیز به اهمیت این مرکز علمی و فرهنگی افزود. در این عصر تبریز قلب تفکر و تحول بود و علم و فرهنگ را در ایران و جهان اسلام تحت تاثیر قرار داد و با سرزمینهای دیگر چون چین و مغرب زمین ارتباط برقرار کرد. سفینه تبریز در چنین موقعیتی شکل گرفته است؛

ج (افراد) : با توجه به بستر اجتماعی و فرهنگی تبریز در آن روزگار این نسخه، مجموعه‌ای از آثار دانشمندان وادیبان به زبانهای فارسی و عربی است. گزیده‌هایی از شاهکارهای شعر و ادب فارسی همچون حدیقه سنائی، ویس و رامین گرگانی، خسرو و شیرین، لیلی و مجنون، لغت فرس اسدی طوسی، آثار شهاب الدین سهروردی، آثار احمد غزالی، آثار متعدد فخر رازی و آثار خواجه نصیرالدین طوسی در این اثر گردآمده است. علاوه بر این آثار، حکایاتی درباره شخصیت و زندگی بزرگانی چون خاقانی، خواجه نصیر، فخر رازی، عطار، ابن سینا و دیگران و روابط آنها با یکدیگر آمده است. شرح کوتاهی از زندگی ابوالمجد، کاتب سفینه تبریز، در انتهای پرونده آورده شده است؛

د (موضوع و مضمون) : این کتاب، مجموعه‌ای است از علوم و معارف مختلف شامل حدیث، اخلاق و تصوف، فقه و اصول، فرهنگهای قرآن، عربی به فارسی و فارسی، تفسیر، تاریخ پیامبر (ص) و انبیا، تاریخ ایران و سلاطین، مدایح منظوم رسول... (ص)، نحو، صرف، عروض، ادبیات و متون ادبی (نظم و نثر) (غالباً برگزیده) ملل و نحل، عرفان، نجوم و اختیارات، رمل، حساب، پزشکی، منشآت، دفترداری، جفر، کشکول، رباعیات، موسیقی، کائنات جو، جغرافی، منابر، فلسفه و کلام؛

ه) فرم و سبک: قطع رحلی بزرگ، کاغذ مسطر خورده، چهار ستونی بودن نوشته‌ها، شماره‌دار بودن اوراق و کراسه‌ها، و خط تعلیق نسبتاً خوب با قلم ریز همگی سبک و فرم ویژه این کتاب را نشان می‌دهد. در این کتاب با وجود حجم زیاد، اصول صفحه‌آرایی به خوبی رعایت شده‌است. ابوالمجد در کتابت به خط تعلیق، نسخ و نسخ - تعلیق کاملاً مسلط بوده. کششهای اندک او در کتابت حروف، نسخ او را هم به سوی تعلیق سوق داده است. از این رو این نسخه هم به اعتبار سیر تاریخی خط نسخ و هم از لحاظ پیدایی مقدمات خط نستعلیق مورد تامل است.

۴/۴. آیا نکاتی درباره کمیاب و نادر بودن این اثر، یکپارچگی و تمامیت و کامل بودن آن وجود دارد؟ آیا خطری این اثر را تهدید می‌کند؟ آیا در باب مدیریت اثر نکته‌ای وجود دارد؟

سفینه تبریز نسخه منحصر به فرد و تنها اثری است که به کتابت ابوالمجد تبریزی باقی مانده است. برخی از آثار موجود در این مجموعه، منحصر به فرد است و هیچ نسخه دیگری ندارد و این نشانگر نادر بودن آثار موجود در این نسخه ارزشمند می‌باشد. ده تا بیست برگ این مجموعه در قسمتهای مختلف افتاده است. برخی از رساله‌ها نیز ناتمام است و اوراقی از آن در صحافی ساقط شده و در دو مورد (کتاب کفایه بغوی والتذکره فی الاصولین والفقہ) اوراق رساله جابه‌جا شده است.

۵. اطلاعات حقوقی

۵/۱. اطلاعات مربوط به مالک اثر: (چنانچه اثر متعلق به فرد خاصی است)

نام خانوادگی: نام:

نشانی محل کار:

شماره تلفن محل کار:

شماره نمابر محل کار:

پست الکترونیک:

نشانی منزل:

شماره تلفن منزل:

شماره تلفن یا نشانی دیگری که در صورت لزوم بتوان با آن تماس گرفت:

۵/۲. اطلاعات مربوط به مسئول نگهداری اثر:

نام سازمان: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی ایران

نام و نام خانوادگی: دکتر احمد جلالی

سمت: رئیس کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی

نشانی محل کار: ایران، تهران، میدان بهارستان، کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی

شماره تلفن محل کار: (+۹۸)۲۱۳۳۱۳۷۸۱۱

شماره نما بر محل کار: (+۹۸)۲۱۳۳۱۳۷۸۱۳

پست الکترونیک: jalali.unesco@yahoo.com

تلفن همراه: (+۹۸)۹۱۲۱۵۹۵۷۴۳

۵/۳. وضعیت حقوقی اثر:

الف) نوع مالکیت اثر (ملی، شخصی و غیره): اثر ملی؛

ب) چگونگی دسترسی به اثر: مطابق مقررات بخش مخطوطات نفیس؛

ج) وضعیت حق مولف (کپی رایت): کلیه حقوق این نسخه به کتابخانه مجلس شورای اسلامی تعلق دارد؛

د) دستگاه مسئول: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی ایران؛

ه) سایر عوامل مرتبط با وضعیت حقوقی اثر: —

۶. طرح مدیریتی

۶/۱. آیا طرح یا طرحهای مدیریتی جهت نگهداری بهتر این اثر در نظر گرفته شده است؟

(اگر پاسخ مثبت است خلاصه‌ای از طرح پیوست شود و اگر پاسخ منفی است، اطلاعاتی درباره روش فعلی نگهداری و

حفاظت این اثر به پیوست ارسال شود.)

اقدامات زیر برای این اثر در نظر گرفته شده است:

- انتشار نسخه فاکسیمیل؛

- آفت‌زدایی از نسخه؛

- شرایط مخزن محل نگهداری اثر از لحاظ دما، رطوبت و سایر عوامل خطرزا تحت کنترل است؛

- انجام فهرست نویسی اثر؛

- معرفی مجموعه از طریق انتشار مقالات و مجموعه‌ها؛

- شناخت فیزیک نسخه از طریق انجام اقدامات آزمایشگاهی شامل آنالیز مرکب و بافت کاغذ؛

- برگزاری سمینارها و نشستهای ملی و بین‌المللی.

۷. رایزنی‌های مرتبط با اثر

۷/۱. اطلاعاتی دربارهٔ جلسات مشورتی که برای انتخاب این اثر با مراجع زیر برگزار شده، ارائه شود:

الف) مالک اثر؛

ب) متولی اثر؛

ج) کمیته ملی حافظه جهانی.

در دو سال گذشته حدود ۱۵ جلسه برای بررسی آثار و انتخاب سفینه تبریز برگزار شده‌است. برای تدوین پرونده اثر نیز از مقالات و نظرات کارشناسی افراد زیر استفاده شده است: عبدالحسین حائری، ایرج افشار، نصرالله پورجوادی، علی اشرف صادقی، محمدرضا شفیعی کدکنی، شهریار عدل، جلال خالقی مطلق، محمود امیدسالار، پروفیسور فراگنر، فرانسیس ریشارد، احمد مهدوی دامغانی، محمدمامین ریاحی، منوچهر مرتضوی، جلال متینی، هادی عالم زاده، فتح اله مجتبائی، حسین معصومی همدانی، فرهاد مهران، نادر مطلبی کاشانی، پروفیسور کراک، دکتر اصغر سیدغراب، کواکل، خانم ژویا وسل و دکتر چارلز ملویل.

بخش ب) اطلاعات فرعی

(اطلاعات فرعی در تصمیم‌گیری برای انتخاب اثر تأثیری ندارد؛ این اطلاعات در بانک داده‌ها به عنوان اطلاعات اضافی وارد می‌شود.)

۸. ارزیابی خطرات

۸/۱ انواع خطراتی که اثر را تهدید می‌کند، ذکر شود.

به دلیل به کارگیری روشها و تکنیکهای حفظ، نگهداری، مرمت و دیگر اقدامات به‌عمل آمده، فعلا خطر خاصی نسخه را تهدید نمی‌کند ولی برای مصون ماندن نسخه از سرقت و ورود آفتهای تخریب‌کننده، اقدامات بیشتر و تجهیزات مدرن‌تری مورد نیاز است.

۹. وضعیت نگهداری

۹/۱. اطلاعات کاملی درباره وضعیت نگهداری اثر ارائه شود.

(جهت اطلاعات بیشتر به راهنمای ضمیمه مراجعه شود.)

این نسخه در کنار دیگر نسخ خطی موجود در کتابخانه مجلس (حدود ۲۵۰۰۰ نسخه) در شرایطی نسبتاً مناسب نگهداری می‌شود. مخزن نسخه‌های خطی مجهز به سیستم اعلام سرقت و اعلام و اطفاء حریق می‌باشد. درباره سیستم تهویه و تنظیم رطوبت و دما نیز تدابیر لازم صورت گرفته است. در ضمن اصل نسخه در اختیار افراد قرار داده نمی‌شود.

بخش ج) ارائه کننده اثر

این فرم ارائه شده توسط

نام خانوادگی: خاکپور

نام: علی

تاریخ: ۸۶/۹/۲۵

امضاء

زندگی‌نامه ابوالمجد تبریزی

ابوالمجد تبریزی در سال ۶۹۷ ق. در تبریز زاده شد. وی از خاندان ملکان تبریز بود که در اصل از قریش حجاز بودند و به آذربایجان ایران مهاجرت کردند. وی در رشته‌های حدیث، تاریخ، ادب و ریاضی نزد استادان بزرگ تبریز درس خوانده و در این رشته‌ها تالیفاتی دارد که تعدادی را در مجموعه سفینه تبریز آورده است.

او از روزگار کودکی بین اهل فضل و دانش و عرفان زیسته، تا آنجا که در هجده سالگی یعنی در سال ۷۱۵ ق با علوم ادبی آشنایی تمام داشته و به تامل بر عروض و قافیه به «طریقه فرس» پرداخته و الکافیه فی علم العروض و القافیه را تالیف کرده است. در بیست سالگی یعنی در سال ۷۱۷ ق مناظره السمع والبصر را به «عبارت درویشان» نوشت که حاکی از آشنایی دقیق ابوالمجد تبریزی با مفاهیم و تعبیرات عرفانی است.

رشد فرهنگی و سیر و سلوک فکری ابوالمجد نزد مشایخ صوفیه سده‌های ۷ و ۸ هجری قمری میسر شد. از استادان او بهاء‌الدین حیدر کاشی، امین‌الدین ابوالقاسم حاج بله، جلال‌الدین عبدالحمید عتیقی، سعدالدین محمود بن عبدالکریم شبستری و شرف‌الدین را می‌توان نام برد. تالیفات ابوالمجد که در سفینه آمده بدین شرح است: ۱. الکافیه فی علم العروض و القافیه؛ ۲. مناظره السمع و البصر؛ ۳. مناظره نظم و نثر؛ ۴. مناظره النار و التراب؛ ۵. الموجز فی اعداد الوفق؛ ۶. منابر جلال‌الدین عتیقی؛ ۷. بدایع‌الصاحبه فی بعض اخبار النبویه؛ ۸. مختصر مروی عن النبی صلی الله علیه و آله.

آشنایی ابوالمجد با خط و نگارشهای منشیانه و مترسلانه را به روشنی می‌توان از شیوه کتابت سفینه درک کرد. او بر کتابت خط تعلیق، نسخ و نسخ - تعلیق کاملاً مسلط بوده است. خط ابوالمجد در نسخه‌نویسی هم با خط معاصران او که پیشتر از او در ریع رشیدی کتابت می‌کرده‌اند و هم با خط کاتبان پس از او مانند کاتب نزهة‌المجالس شروانی همگونی دارد. آداب کتابت نسخه‌پردازی او نیز با آداب کتابت کاتبان ریع رشیدی همسانی دارد و بسیار مضبوط و قاعده‌مند است. شیوه کتابت سفینه تبریز هم از لحاظ سیر تاریخی خط نسخ و کاسته شدن از سطح و افزوده شدن به دور آن و هم از لحاظ پیدایش مقدمات نستعلیق قابل تامل است.

فهرست آثار مندرج در سفینه تبریز

۲ - ۳۰	۱. انتخاب المصابیح
۳۱ - ۳۶	یوسف بن علی حسینی ۲. ادعیه النبی (ص)
۳۶ - ۳۷	بهاءالدین حیدر کاشی ۳. الاربعین فی الاحادیث النبویه
۳۷ - ۵۴	زائد بن سعید طوسی ۴. انتخاب احیاء العلوم [محمد غزالی]
۵۵ - ۵۶	امین الدین حاج بله ۵. [مقامات و احوال اهل معرفت]
۵۷	۶. القوائد الوتریه
۵۸ - ۵۹	۷. الهدایه فی اصول الفقه
۶۰ - ۷۰	۸. التذکره فی الاصولین و الفقه
۷۰ - ۸۲	۹. کتاب در فقه شافعی (کفایه فی الفروع)
۸۲ - ۹۰	۱۰. مناسک حج بهاءالدین یعقوب
۹۰ - ۹۲	۱۱. کتاب فی علم الفرائض صلاح الدین موسی
۹۲ - ۹۶	۱۲. الاوراد امین الدین حاج بله
۹۶ - ۹۸	۱۳. ورد الصبح امین الدین حاج بله
۹۸	۱۴. دعوات ایام السبعه
۹۹	۱۵. ادعیه ایام رمضان المبارک
۹۹ - ۱۰۰	۱۶. کلمات قصار امیرالمؤمنین علی (ع)
۱۰۰ - ۱۰۲	۱۷. تواریخ رسول (ص) امین الدین حاج بله
۱۰۲ - ۱۰۳	۱۸. تواریخ الخلفاء
۱۰۴ - ۱۱۷	۱۹. انتخاب السامی فی الاسامی
۱۱۷ - ۱۲۷	۲۰. انتخاب المصادر
۱۲۸ - ۱۳۱	۲۱. تحفه (فرهنگ عربی به فارسی)

١٣١ - ١٤٤	فخرالدين رازى ٢٢. منهاج ذوى الحسب فى اكتساب علوم الادب
١٤٥ - ١٤٦	امين الدين حاج بله ٢٣. تصنيف عزى
١٤٦ - ١٤٩	عزالدين زنجانى ٢٤. الانموذج فى علم النحو
١٤٩ - ١٥٠	محمود بن عمر زمخشرى ٢٥. العوامل فى علم النحو
١٥١ - ١٥٢	عبدالقادر جرجانى ٢٦. قصيدة العقود
١٥٣ - ١٥٥	٢٧. قصيدة فى العروض و القوافى
١٥٥	ابن حاجب مالكى ٢٨. الكافى فى علم القوافى
١٥٦ - ١٦٩	صاحب بن عبّاد ٢٩. الحسنة قصيدة فى العروض و القوافى
١٦٩ - ١٧٢	صدرالدين ساوجى ٣٠. مختصر در عروض و قوافى پارسيان
١٧٣ - ١٨١	امين الدين حاج بله ٣١. الكافية فى علم العروض و القافية
١٨٢ - ١٩٨	ابوالمجد محمد تبريزى (كاتب) ٣٢. نظام التواريخ
١٩٩ - ٢٠١	قاضى ناصرالدين بيضاوى ٣٣. قصيدة الدرّيدى
٢٠٢ - ٢٠٥	ابوبكر محمد بن دريد ٣٤. المعشرات
٢٠٦	ابوالحسن على فهري مقرر معروف به حصري قيروانى ٣٥. قصيده [عينيه]
٢٠٦ - ٢٠٧	ابوعلى سينا ٣٦. شرح قصيده عينيه
٢٠٧	شمس الدين سمرقندى ٣٧. خطبة النبى (ص)
٢٠٧ - ٢٠٩	٣٨. [گزیده] اطباق الذهب
٢٠٩ - ٢١١	شرف الدين شفروه اصفهانى ٣٩. [گزیده] مقامات (النصايح الكبار)
	محمود بن عمر زمخشرى

٢٢٠ - ٢١١	٤٠. [گزیده] مقامات حریری
	قاسم بن علی حریری بصری
٢٢٧ - ٢٢٠	٤١. [گزیده] مقامات حمیدی
	قاضی حمیدالدین عمر بلخی
٢٣٢ - ٢٢٧	٤٢. [گزیده] الشّواهد و الشّوارد
	ابوالحسن محمد اهوازی
٢٣٣	٤٣. کتاب فی المحبّة الحقیقیه
	برگرفته از «رساله قشیریّه»
٢٣٣	٤٤. اسماء ابهاها به اصطلاح صوفیان
٢٣٩ - ٢٣٤	٤٥. مناظره گل و مئل
	ابوسعید ترمذی
٢٣٩	٤٦. مناظره سرو و آب
	قاضی نظام الدین اصفهانی
٢٤٠	٤٧. مناظره شراب و حشیش
	سعد بهاء
٢٤٠	٤٨. مناظره شراب و حشیش
٢٤٠	٤٩. مناظره شمشیر و قلم
٢٤١	٥٠. مناظره زمین و آسمان
٢٤١	٥١. مناظره نار و تراب
	امین الدین حاج بله
٢٤٥ - ٢٤١	٥٢. مناظره سمع و بصر
	ابوالمجد محمد تبریزی (کاتب)
٢٤٥	٥٣. مناظره نظم و نثر
	ابوالمجد محمد تبریزی (کاتب)
٢٤٦	٥٤. کتاب الدعوات فی الاوقات
٢٤٦	٥٥. دعوات و افسونها
٢٤٨ - ٢٤٧	٥٦. اصول فقه
٢٥٣ - ٢٤٨	٥٧. الزبده فی المنطق
	امین الدین حاج بله
٢٦٠ - ٢٥٣	٥٨. الشمسیه فی القواعد المنطقیه
	نجم الدین دبیران کاتبی قزوینی
٢٧٤ - ٢٦٠	٥٩. حکمة العین
	نجم الدین دبیران کاتبی قزوینی
٢٧٥	٦٠. منهاج العابدین الی الجنّه
	ابوحامد محمد غزالی

<u>٢٨٣ - ٢٧٥</u>	<u>٦١. المتقذ من الضلال</u>
	<u>ابوحامد محمد غزالي</u>
<u>٢٨٨ - ٢٨٣</u>	<u>٦٢. المضمون به على غير اهله</u>
	<u>ابوحامد محمد غزالي</u>
<u>٢٨٩ - ٢٨٨</u>	<u>٦٣. الاعتقاد</u>
	<u>ابوحامد محمد غزالي</u>
<u>٢٩٧ - ٢٨٩</u>	<u>٦٤. مشكاة الانوار</u>
	<u>ابوحامد محمد غزالي</u>
<u>٣٠٢ - ٢٩٧</u>	<u>٦٥. خطبة الدرس</u>
	<u>فخرالدين رازي</u>
<u>٣٠٢</u>	<u>٦٦. خطبه</u>
	<u>فخرالدين رازي</u>
<u>٣٠٣ - ٣٠٢</u>	<u>٦٧. التنبيه على حقيقة المعاد</u>
	<u>فخرالدين رازي</u>
<u>٣٠٤ - ٣٠٣</u>	<u>٦٨. تفسير سورة اعلی</u>
	<u>فخرالدين رازي</u>
<u>٣٠٥ - ٣٠٤</u>	<u>٦٩. قصيده (فارسی)</u>
	<u>فخرالدين رازي</u>
<u>٣١٠ - ٣٠٦</u>	<u>٧٠. راه خدای شناخت</u>
	<u>فخرالدين رازي</u>
<u>٣١٤ - ٣١٠</u>	<u>٧١. تحصيل الحق في مذاهب الخلق</u>
	<u>فخرالدين رازي</u>
<u>٣٢٢ - ٣١٤</u>	<u>٧٢. اصول الدين و الملل و النحل</u>
	<u>فخرالدين رازي</u>
<u>٣٢٣ - ٣٢٢</u>	<u>٧٣. كتاب في الحب</u>
	<u>فخرالدين رازي</u>
<u>٣٢٣</u>	<u>٧٤. خطبة التوحيد</u>
	<u>ابوعلى سينا</u>
<u>٣٢٤ - ٣٢٣</u>	<u>٧٥. ترجمه خطبة التوحيد</u>
	<u>عمر بن ابراهيم خيامي</u>
<u>٣٤٣ - ٣٢٥</u>	<u>٧٦. الاشارات و التنبيهات</u>
	<u>ابوعلى سينا</u>
<u>٣٤٤ - ٣٤٣</u>	<u>٧٧. مسئله في سر القدر</u>
	<u>ابوعلى سينا</u>
<u>٣٤٤</u>	<u>٧٨. كنوز المعزمين</u>

	ابوعلى سينا
<u>٣٤٥</u>	<u>٧٩. كتاب الشيخ ابى سعيد بن ابى الخير الى ابن على بن سينا</u>
<u>٣٤٥</u>	<u>٨٠. كتاب الشيخ ابوعلى بن سينا فى جواب الشيخ ابى السعيد</u>
<u>٣٤٥ - ٣٤٨</u>	<u>٨١. تفسير سوره اخلاص و معوذتين</u>
	ابوعلى سينا
<u>٣٤٨ - ٣٥١</u>	<u>٨٢. التنبيه على بعضى الاسرار المودعه فى بعض سور القران الكريم</u>
	فخرالدين رازى
<u>٣٥١</u>	<u>٨٣. تفسير سوره اخلاص</u>
	خواجه نصيرالدين طوسى
<u>٣٥٢ - ٣٥٧</u>	<u>٨٤. آغاز و انجام</u>
	خواجه نصيرالدين طوسى
<u>٣٥٧ - ٣٦٤</u>	<u>٨٥. اوصاف الاشراف</u>
	خواجه نصيرالدين طوسى
<u>٣٦٥ - ٣٨١</u>	<u>٨٦. الزبده فى الهيئه</u>
	خواجه نصيرالدين طوسى
<u>٣٨١ - ٣٨٦</u>	<u>٨٧. معرفه التقويم (سى فصل)</u>
	خواجه نصيرالدين طوسى
<u>٣٨٦ - ٣٨٩</u>	<u>٨٨. مدخل منظوم</u>
	خواجه نصيرالدين طوسى
<u>٣٨٩</u>	<u>٨٩. دانستن آنکه ماه در کدام برج است بى تقويم (قطعه فارسى)</u>
<u>٣٨٩</u>	<u>٩٠. احكام قمر در بروج (منظومه فارسى)</u>
<u>٣٩٠ - ٣٩٥</u>	<u>٩١. معرفت اسطرلاب</u>
	نصيرالدين عبيدالله عبيدى
<u>٣٩٥ - ٣٩٦</u>	<u>٩٢. جداول احكام و اختيارات نجومى</u>
<u>٣٩٧</u>	<u>٩٣. فال مصحف</u>
<u>٣٩٧</u>	<u>٩٤. اشكال رمل (قطعه فارسى)</u>
<u>٣٩٧ - ٣٩٩</u>	<u>٩٥. كتاب فى علم الرمل</u>
<u>٣٩٩ - ٤٠٤</u>	<u>٩٦. تحفه [در علم رمل]</u>
	سعدالدين مسعود خاصبكي
<u>٤٠٤ - ٤٠٨</u>	<u>٩٧. بديع [در علم حساب]</u>
	سعدالدين مسعود خاصبكي
<u>٤٠٨</u>	<u>٩٨. جدول معرفت غالب و مغلوب</u>
<u>٤٠٩ - ٤١٠</u>	<u>٩٩. كتاب فى الطب</u>
	امين الدين اوتاجى
<u>٤١١ - ٤١٢</u>	<u>١٠٠. الفيه (ترجمه براء ساعه)</u>

۴۱۳ - ۴۱۲	ابوبکر محمد بن زکریا رازی ۱۰۱. منشآت
۴۱۴	شمس الدین محمد جوینی ۱۰۲. وصیت نامه
۴۱۵ - ۴۱۴	شمس الدین محمد جوینی ۱۰۳. وصیت نامه
۴۱۵	بهاء الدین جوینی ۱۰۴. وصیه
۴۱۶	فخرالدین رازی ۱۰۵. نامه
۴۱۸ - ۴۱۶	جمال الدین جیلی ۱۰۶. ترسل (اخوانیات)
۴۳۴ - ۴۱۸	مجدالدین علکانی ۱۰۷. لطایف شرفی
۴۳۵	عبدالله بن علی معروف به فلک تبریزی ۱۰۸. شرح مجموع القرآن القدیم و الذکر الحکیم
۴۳۶ - ۴۳۵	۱۰۹. الموجز [فی علم اعداد الوفق]
۴۳۷ - ۴۳۶	ابوالمجد محمد تبریزی (کاتب) ۱۱۰. خواص اعداد وفق
۴۳۷	۱۱۱. اختلاج اختلاج
۴۳۸	۱۱۲. جدول تواریخ انبیاء و خلفا و حکما و علما و ملوک
۴۳۹	۱۱۴. تاریخ تبریز
۴۳۹	۱۱۵. ابتداء دولت خوارزمشاهیان
۴۴۰ - ۴۳۹	خواجه نصیرالدین طوسی ۱۱۶. نامه هولاکو به امراء شام و پاسخ آن
۴۴۱ - ۴۴۰	خواجه نصیرالدین طوسی (انشاء) ۱۱۷. غزلیات در توحید و طامات
۴۸۹ - ۴۴۲	جلال الدین عتیقی تبریزی ۱۱۸. دیوان اشعار
۵۰۰ - ۴۸۹	ظهیرالدین فاریابی ۱۱۹. دیوان اشعار
۵۰۴ - ۵۰۰	مجدالدین ملک محمود بن مظفر تبریزی ۱۲۰. دیوان اشعار
۵۰۵ - ۵۰۴	مجدالدین محمد تبریزی ۱۲۱. قصه مناظره آهو (مثنوی)

<u>۵۰۶ - ۵۰۹</u>	<u>جلال الدين عتيقى تبريزى</u> <u>۱۲۲. صحبت نامه (مثنوى)</u>
<u>۵۰۹ - ۵۱۸</u>	<u>همام الدين تبريزى</u> <u>۱۲۳. عشق نامه (مثنوى)</u>
<u>۵۱۹ - ۵۳۸</u>	<u>عزالدین عطایی</u> <u>۱۲۴. امالى امين الدين حاج بله (فوائد)</u>
<u>۵۳۹ - ۵۵۳</u>	<u>ابوالمجد محمد تبريزى (کاتب)</u> <u>۱۲۵. نورالحدیقه لاهل الحقیقه</u> <u>(گزیده حدیقه سنایی)</u>
<u>۵۵۴ - ۵۵۹</u>	<u>۱۲۶. [گزیده] ویس و رامین</u> <u>فخرالدين اسعد گرگانی</u>
<u>۵۶۰ - ۵۶۴</u>	<u>۱۲۷. [گزیده] خسرو و شیرین</u> <u>نظامی گنجوی</u>
<u>۵۶۵</u>	<u>۱۲۸. [گزیده] لیلی و مجنون</u> <u>نظامی گنجوی</u>
<u>۵۶۶ - ۵۶۷</u>	<u>[گزیده] هفت پیکر</u> <u>نظامی گنجوی</u>
<u>۵۶۸ - ۵۷۸</u>	<u>۱۳۰. [گزیده] شاهنامه</u> <u>ابوالقاسم فردوسی</u>
<u>۵۷۸ - ۵۸۱</u>	<u>۱۳۱. نصاب الصبیان</u> <u>ابونصر فراهی</u>
<u>۵۸۱ - ۵۹۲</u>	<u>۱۳۲. رباعیات اوحدالدين کرمانی</u> <u>به انتخاب امین الدین حاج بله</u>
<u>۵۹۳ - ۶۱۲</u>	<u>۱۳۳. خلاصه الأشعار فی الرباعیات</u> <u>ابوالمجد محمد تبريزى (کاتب)</u>
<u>۶۱۳ - ۶۲۲</u>	<u>۱۳۴. لغت فرس</u> <u>اسدی طوسی</u>
<u>۶۲۲ - ۶۲۴</u>	<u>۱۳۵. کلمات شیخ الاسلام انصاری [۱]</u>
<u>۶۲۴</u>	<u>۱۳۶. کلمات شیخ الاسلام انصاری [۲]</u>
<u>۶۲۴ - ۶۲۶</u>	<u>۱۳۷. پند نامه انوشروان</u>
<u>۶۲۶</u>	<u>۱۳۸. کلمات بزرجمهر [۱]</u>
<u>۶۲۶</u>	<u>۱۳۹. کلمات بزرجمهر [۲]</u>
<u>۶۲۶</u>	<u>۱۴۰. وصایاء تیاذق الحکیم لانوشروان</u>
<u>۶۲۷ - ۶۳۰</u>	<u>۱۴۱. [گزیده] انس الواجدین</u>

۶۳۰	۱۴۲. مدیحه بی نقطه (نظم و نثر)
۶۳۱	۱۴۳. مختصر در علم حساب
۶۳۱ - ۶۳۲	۱۴۴. کتاب فی الحساب
۶۳۲ - ۶۳۳	۱۴۵. رساله در موسیقی
	[محمد بن محمود نیشابوری]
۶۳۳	۱۴۶. اکسیر کبیر
	به انتخاب شیخ علی مغربی
۶۳۳ - ۶۳۴	۱۴۷. کتاب فی بعض مسائل الطبیه
۶۳۴ - ۶۳۸	۱۴۸. خواص الاحجار
۶۳۹ - ۶۴۴	۱۴۹. [عقائد فرق]
۶۴۴ - ۶۴۵	۱۵۰. لطائف التوحید فی غرائب التفرید
	[سعد الدین حموی]
۶۴۵	۱۵۱. المختار من التوریه
۶۴۵ - ۶۴۶	۱۵۲. [وصایای پیامبر (ص) خطاب به علی (ع)]
۶۴۶ - ۶۴۷	۱۵۳. وصیه علی لابنه الحسن (ع)
۶۴۸	۱۵۴. وصیه علی لولده الحسین (ع)
۶۴۸	۱۵۵. حکومات علی (ع)
۶۴۹ - ۶۵۰	۱۵۶. المبدأ و المعاد
	زین الدین سیفی
۶۵۰ - ۶۵۲	۱۵۷. رساله المتمرق (عقل سرخ)
	شهاب الدین سهروردی
۶۵۲ - ۶۵۳	۱۵۸. بانگ مرغان
	شهاب الدین سهروردی
۶۵۳ - ۶۵۴	۱۵۹. [سؤالات اسکندر از ارسطو]
۶۵۴ - ۶۵۵	۱۶۰. دلائل اعضا
۶۵۶	۱۶۱. در علم فراست
۶۵۶	۱۶۲. خواص معادن کانی
۶۵۶	۱۶۳. خواص معطرات
۶۵۷	۱۶۴. خواص غلات
۶۵۷ - ۶۶۰	۱۶۵. دلائل برف و باران
۶۶۰ - ۶۶۱	۱۶۶. اقالیم و بلاد
۶۶۱ - ۶۷۶	۱۶۷. منابر جلال الدین عتیقی تبریزی
	ابوالمجد محمد تبریزی (کاتب)

<u>٦٧٦</u>	<u>١٦٨. كتاب فى الرضا</u>
<u>٦٧٦</u>	<u>١٦٩. كتاب فى الصبر</u>
<u>٦٧٦</u>	<u>١٧٠. كتاب فى العبودية</u>
<u>٦٧٧</u>	<u>١٧١. كتاب فى الارادة</u>
<u>٦٧٧</u>	<u>١٧٢. كتاب فى الاستقامة</u>
<u>٦٧٧</u>	<u>١٧٣. كتاب فى الاخلاص</u>
<u>٦٧٧</u>	<u>١٧٤. كتاب فى الحياء</u>
<u>٦٧٧</u>	<u>١٧٥. كتاب فى الذكر</u>
<u>٦٧٧</u>	<u>١٧٦. كتاب فى الفتوة</u>
<u>٦٧٧</u>	<u>١٧٧. كتاب فى الصدق</u>
<u>٦٧٧</u>	<u>١٧٨. كتاب فى المراقبة</u>
<u>٦٧٧</u>	<u>١٧٩. كتاب فى المحبة</u>
<u>٦٧٧</u>	<u>١٨٠. كتاب فى الشوق</u>
<u>٦٧٧</u>	<u>١٨١. كتاب فى السماع</u>
<u>٦٨٠ - ٦٧٨</u>	<u>١٨٢. طريق الآخرة</u>
	<u>شرف الدين عثمان بن حاج بله</u>
<u>٦٨١ - ٦٨٦</u>	<u>١٨٣. [سوانح]</u>
	<u>[احمد غزالي]</u>
<u>٦٨٦ - ٦٨٧</u>	<u>١٨٤. رسالة الطير</u>
	<u>احمد غزالي</u>
<u>٦٩١ - ٦٨٧</u>	<u>١٨٥. تذكره [رسالة عينيه]</u>
	<u>احمد غزالي</u>
<u>٦٩٤ - ٦٩١</u>	<u>١٨٦. مونس العشاق</u>
	<u>شهاب الدين سهروردى</u>
<u>٦٩٦ - ٦٩٥</u>	<u>١٨٧. رسالة الصوفية</u>
	<u>شهاب الدين سهروردى</u>
<u>٦٩٧ - ٦٩٦</u>	<u>١٨٨. آواز پر جبريل</u>
	<u>شهاب الدين سهروردى</u>
<u>٦٩٩ - ٦٩٨</u>	<u>١٨٩. صفيير سيمرغ</u>
	<u>شهاب الدين سهروردى</u>
<u>٧٠٢ - ٧٠٠</u>	<u>١٩٠. رسالة المكتب (حالت طفوليت)</u>
	<u>شهاب الدين سهروردى</u>
<u>٧٠٣ - ٧٠٢</u>	<u>١٩١. لغت موران</u>
	<u>شهاب الدين سهروردى</u>
<u>٧١٠ - ٧٠٤</u>	<u>١٩٢. رسالة القوسية</u>

<u>٧١٠ - ٧١١</u>	كمال الدين اسماعيل اصفهاني ١٩٣. القوسية النظامية
<u>٧١١</u>	قاضي نظام الدين اصفهاني ١٩٤. رسالة الخرگاهيه
<u>٧١٢</u>	كمال الدين اسماعيل اصفهاني ١٩٥. رسالة الخيل
<u>٧١٣</u>	قاضي نظام الدين اصفهاني ١٩٦. رساله علم و عقل
<u>٧١٤ - ٧١٥</u>	امين الدين حاج بله ١٩٧. صور الاقاليم (اقليم و بلاد) سليمان [...]
<u>٧١٦ - ٧١٩</u>	١٩٨. رساله قلميه عبدالعزیز كاشي
<u>٧١٩ - ٧٢١</u>	١٩٩. مناظره گل و مل سراج الدين قمری آملی
<u>٧٢١ - ٧٢٢</u>	٢٠٠. قصيده ابوالفتح بستی
<u>٧٢١ - ٧٢٢</u>	٢٠١. ترجمه [منظوم] قصيده بستی بدرالدين جاجرمی
<u>٧٢٣ - ٧٢٦</u>	٢٠٢. [جنگ اشعار عربي]
<u>٧٢٧</u>	٢٠٣. [نعت النبي محمد (ص)]
<u>٧٢٧</u>	حسين بن منصور ٢٠٤. اختيارات ايام الاسباع
<u>٧٢٨</u>	امام علي بن ابي طالب (منسوب) ٢٠٥. ملخص اخبار بني اميه
<u>٧٢٨ - ٧٣٣</u>	٢٠٦. بدايع الصحابه ابوالمجد محمد تبریزی (کاتب)
<u>٧٣٣</u>	٢٠٧. مختصر في ذكر الاقاليم السبعه
<u>٧٣٣</u>	٢٠٨. [احاديث نبوي]
<u>٧٣٣ - ٧٣٤</u>	به روايت ابوالمجد محمد تبریزی (کاتب) ٢٠٩. مکتوب غياث الدين محمد وزير

کتابشناسی «سفینه تبریز»

کتاب

- مایل هروی، نجیب، (۱۳۷۸)، سایه به سایه: دفتر مقاله ها و رساله ها. تهران: نشر گفتار.
- تبریزی، ابوالمجد محمد بن مسعود، (۱۳۸۱)، سفینه تبریز. تهران: مرکز نشر دانشگاهی. (چاپ عکسی از روی نسخه خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی).
- ابوالمجد مسعود تبریزی (گردآورنده)، (۱۳۸۴) خلاصه الاشعار فی الرباعیات، به تصحیح سید محمدعمادی حائری در گنجینه بهارستان، به کوشش بهروز ایمانی، ناشر: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی.
- ابوالمجد مسعود تبریزی (گردآورنده)، خلاصه الاشعار فی الرباعیات، به تصحیح عزیز دولت آبادی، آماده انتشار.
- دیوان اشعار ملک محمود تبریزی، ۱۳۸۳، به تصحیح بهروز ایمانی در نامه معانی (یادنامه استاد احمد گلچین معانی)، ناشر: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی.
- دیوان اشعار ملک محمود تبریزی، مجالس عتیقی، به تصحیح سعید کریمی سدهی (زیر نظر نصرالله پورجوادی) (آماده انتشار).
- عبدالله بن محمد فلک تبریزی، لطایف شرفی، به تصحیح ناصر چای فروشان (آماده انتشار).

مقالات

- آل داود، سیدعلی (۱۳۸۲)، «امام فخر رازی در تبریز»، معارف، شماره ۵۸، صص ۵۰-۵۶.
- _____، (۱۳۸۳)، «بررسی سندی نو یافته از «سفینه تبریز» (نامه غیاث الدین محمد وزیر به برادرش مجدالدین درباره جلوس آریاخان، پادشاه ایلخانی ایران)»، نامه بهارستان، سال ۵، شماره ۲-۱، دفتر ۹-۱۰، صص ۱۱۹-۱۲۲.

- _____ (۱۳۸۳)، «گزارش دو سمینار: «کنفرانس علمی سفینه تبریز در دانشگاه لیدن هلند» و «سمینار کتاب و احیای تمدن شرق در تاجیکستان»»، *مجله کانون وکلای دادگستری*، شماره ۱۸۶-۱۸۷، صص ۲۲-۲۸.
- _____ آیدنلو، سجاد (۱۳۸۳-۱۳۸۵)، «شاهنامه در سفینه تبریز»، *نامه بهارستان*، سال ۶-۷، دفتر ۱۱-۱۲، صص ۲۳۳-۲۴۲.
- _____ افشار، ایرج، (۱۳۸۱)، «نقد و معرفی نسخه برگردان «سفینه تبریز»»، *نامه بهارستان*، سال ۳، شماره ۲، دفتر ۶، صص ۵۲۷-۵۳۸.
- _____ (۱۳۸۲)، «تازه‌ها و پاره‌های ایران‌شناسی (۳۶)»، *بخارا*، سال ۵، شماره ۵-۶، (۲۹-۳۰)، صص ۵۱-۵۲.
- _____ پورجوادی، نصرالله، (۱۳۷۹)، «عرفان اصیل ایرانی در سفینه تبریز: نگاهی اجمالی به مجموعه خطی نفیس ابوالمجد محمد بن مسعود بن المظفر تبریزی»، *نامه بهارستان*، سال ۱، شماره ۲، دفتر ۲، صص ۴۶-۵۹.
- _____ (۱۳۷۹)، «منظومه منطق و فلسفه از امام فخر رازی»، *معارف*، سال ۱۷، شماره ۳، صص ۳-۱۶.
- _____ (۱۳۸۰)، «دو فرهنگ طنزآمیز از اصطلاحات صوفیان در اسامی غذاها»، *نامه فرهنگستان*، سال ۵، شماره ۱، صص ۳۵-۴۰.
- _____ (۱۳۸۰)، «سخنان احمد غزالی از زبان حاجی بله تبریزی»، *معارف*، سال ۱۸، شماره ۳، صص ۱۲۲-۱۲۸.
- _____ (۱۳۸۱)، «جایگاه آذربایجان در تاریخ فلسفه»، *نشر دانش*، سال ۱۹، شماره ۲، ۱۰۱، صص ۱۰-۱۳.
- _____ (۱۳۸۳)، «ملاقاتی با دکتر اصغر مهدوی، پیش از رفتن»، *حدیث عشق ۶: از او و با او*، به کوشش نادر مطلبی کاشانی و سیدحسین مرعشی، تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، با همکاری مرکز نشر میراث مکتوب، صص ۴۵۱-۴۵۹.
- _____ حائری، عبدالحسین، (۱۳۸۰)، «سفینه تبریز» کتابخانه‌ای بین الدفتین»، *نامه بهارستان*، سال ۲، شماره ۲، دفتر ۴، صص ۴۱-۶۴.
- _____ غراب، سیدعلی اصغر، (۱۳۸۳)، «سفینه تبریز، گنجینه‌ای از تبریز»: بازتابی از قرن چهاردهم دنیای اسلام»، مترجم مهرناز خراسانچی، *کتاب ماه کلیات*، سال ۷، شماره ۹-۱۰، صص ۱۶۰-۱۶۳.
- _____ شفیع کدکنی، محمدرضا، (۱۳۸۲)، «خاقانی و محیط ادبی تبریز: بر اساس سفینه تبریز»، *نامه بهارستان*، سال ۴، شماره ۱-۲، دفتر ۷-۸، صص ۱۵۹-۱۶۴.

- شکرالهی طالقانی، احسان الله، (۱۳۸۱)، «یادداشتی بر مقاله «سه نقطه‌ها» و «سفینه تبریز»»، نامه بهارستان، سال ۳، شماره ۱، دفتر ۵، صص ۲۲۷-۲۲۸.
- شیخ الحکمایی، عمادالدین، (۱۳۸۴-۱۳۸۵)، «مهرهای «سفینه تبریز»»، نامه بهارستان، سال ۶، شماره ۱-۲، دفتر ۱۱-۱۲، صص ۱۷۳-۱۷۸.
- صادقی، علی اشرف، (۱۳۷۹)، «چند شعر به زبان کرجی، تبریزی و غیره»، مجله زبانشناسی، سال ۱۵، شماره ۲، صص ۱۴-۱۷.
- _____ (۱۳۷۹)، «شروینیان یا عشق‌نامه شروین دشتی و شروه سرایی»، یادنامه دکتر احمد تفضلی. تهران: سخن، صص.
- _____ (۱۳۸۲)، «لغت فرس» اسدی در «سفینه تبریز»، نامه بهارستان، سال ۴، شماره ۱-۲، دفتر ۷-۸، صص ۱۶۵-۱۹۴.
- _____ (۱۳۸۲)، «درباره نام امین الدین حاج بله»، نامه بهارستان، سال ۴، شماره ۱-۲، دفتر ۷-۸، صص ۲۷۷-۲۸۰.
- عظیمی، میلاد، (۱۳۸۴-۱۳۸۵)، «سواد و بیاض سیرگانی در سفینه تبریز»، نامه بهارستان، سال ۶-۷، دفتر ۱۱-۱۲، صص ۳۳۷-۳۴۴.
- مایل هروی، نجیب، (۱۳۸۳)، «مجموعه‌سازی پس از ربیع رشیدی (یادداشتی درباره مجموعه سفینه‌گون ابوالمجد تبریزی)»، نامه بهارستان، سال ۵، دفتر ۹-۱۰، صص ۵۷-۶۴.
- میرافضلی، سیدعلی، (۱۳۷۹)، «رباعیات اوحدالدین کرمانی در کهن‌ترین منابع»، معارف، سال ۱۷، شماره ۱، صص ۸۹-۵۳.
- میرافضلی، سیدعلی، (۱۳۸۱)، «خوب است ولی بهتر ازین بایستی: نقد تصحیح «دیوان ظهیر فاریابی»»، نشر دانش، سال ۱۹، شماره ۳، صص ۴۵-۵۲.
- _____ (۱۳۸۱)، «رباعیات خیام در «سفینه تبریز»»، نشر دانش، سال ۱۹، شماره ۴، صص ۳۲-۳۵.
- _____ (۱۳۸۱)، «قاضی نظام‌الدین اصفهانی و رباعیات او»، معارف، سال ۱۹، شماره ۲، صص ۳-۲۵.

_____ (۱۳۸۲)، «مقایسه رباعیات دو مجموعه کهن: «نزهةالمجالس» جمال خلیل شروانی و «خلاصةالشعار»

ابوالمجد تبریزی»، نشر دانش، سال ۲۰، شماره ۴، صص ۳۶-۴۲.

- نیکبخت، رحیم، (۱۳۸۴)، «کشفی بزرگ در تاریخ و فرهنگ آذربایجان: سفینه تبریز»، کتاب ماه تاریخ و جغرافیا، سال ۸

شماره ۶-۷، صص ۹۶-۹۷.

- سیدعلی آل داود «قصیده ابوالمفاخر رازی منسوب به امام فخر رازی»، معارف، ش ۱۸ ش ۱، فروردین - تیر ۱۳۸۰.

- حائری، عبدالحسین: «سفینه»، نامه بهارستان، س ۲ ش ۲ (پیاپی ش ۴)، پاییز - زمستان، ۱۳۸۰.

- شکرالهی، احسان الله: «اعلام بکار رفته در سفینه تبریز»، نامه بهارستان، س ۳ ش ۱ (پیاپی ۵)، بهار - تابستان، ۱۳۸۱.

- میرافضلی، سیدعلی: «فهرست سفینه»

- میرافضلی، سیدعلی: «فهرست مندرجات سفینه تبریز، به ترتیب کتابت.

- آل داود، علی، «بررسی رساله‌ها و اسناد تاریخی سفینه تبریز»، نامه فرهنگستان، سال هفتم، شماره ۱.

- مهدوی، اصغر، «گفتگویی درباره سفینه تبریز»، نشر دانش، سال نوزدهم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۸۱.

- اسدی، حسن، «سیری کوتاه در آثار سه شخصیت تبریزی سفینه تبریز»، هفته‌نامه سهیل، سال اول، شماره اول، آبان ۱۳۸۳.

- عمادی حائری، سیدمحمد، «عزالدین عبدالعزیز کاشی: شناسایی، کتابشناسی، نسخه‌پژوهی»، مجموعه نسخه‌پژوهی، دفتر دوم،

کتابخانه مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۴.

- رحیم‌پور، مهدی، «تاریخ تبریز در سفینه تبریز»، مجله دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تبریز، (زیر چاپ).

- ایمانی، بهروز، «شعرهای مجدل‌الدین محمد تبریزی در سفینه تبریز»، پیام بهارستان، سال چهارم، آذر ۱۳۸۳.

همایشها

۱. «تبریز در آینه سفینه تبریز»: <http://www.safinet.persianblog.com> و <http://safinet.blogfa.com>

سخنرانیها و مقالات ارائه شده در همایش تبریز در آینه سفینه تبریز به شرح زیر می باشند :

- ادبیات عرفانی در سفینه تبریز / نصرالله پورجوادی؛

- ظهور فاریابی و سفینه تبریز / اصغر دادبه؛

- بحثی دربارهٔ زبان فهلوی و نگاهی به فهلویات مندرج در سفینه / علی اشرف صادقی؛
- اهمیت سفینهٔ تبریز و پیامی به اهالی فرهنگ تبریز / فتح الله مجتبابی؛
- سیمای تبریز در قرن هفتم به روایت سفینهٔ تبریز/ علی آل داود؛
- نگاهی به رساله‌های تاریخی سفینه و تصحیح برخی اشتباهات آنها / هادی عالم زاده؛
- چند نکته دربارهٔ رابطهٔ امام فخر رازی با عرفای تبریز / صمد موحد؛
- مهرهای سفینهٔ تبریز / عمادالدین شیخ الحکمایی؛
- غیرمسلمانان از نگاه جلال الدین عتیقی / سعید کرمی سدهی؛
- تاریخچهٔ خط سیاق و بررسی رسالهٔ لطایف شرفی در سیاق و استیفاء / ناصر چای‌فروشان؛
- عرفان تبریز به روایت سفینهٔ تبریز و مقایسهٔ آن با روایت «روضات الجنان» / حسن اسدی.

2. INTERNATIONAL CONFERENCE ON THE ISLAMIC MANUSCRIPT TRADITION ;
 Department of Persian Language and Culture (TCMO) of Leiden University organizes ;
 Safine-ye Tabriz, 'A Treasury from Tabriz' : a Mirror of the 14 th-Century Islamic world ;
 FRIDAY – SATURDAY, 4 – 5 JUNE 2004, AVAILABLE [at] :

<http://ub.leidenuniv.nl/index.php3?m=7&c=204>

- Abdullaeva, F.I., (University of Saint-Petersburg, University of Oxford) "What is safina"
- Afshar, I., (University of Tehran) "Codicological characteristics and geographical contents of the Safina-yi Tabriz"
- Al-e Davud, S.A., (Tehran University) "A Review of the Treatises and Historical Documents in Safina-ye Tabriz"
- Melville, Ch., (University of Cambridge) " Qadi Baidawi's Nizam al-tawarikh in the Safina-yi Tabriz : An early witness of the text"
- Mottalebi Kashani, N., (Library of the Islamic Consultative Assembly) "Newly Discovered Testament of Khvja Shams al-Din Mohammad Javaini, Saheb Divan in Safina-ye-Tabriz"
- Pourjavady, N., (University of Tehran) "Fabulous debates (munazaras) in the Safine and their historical significance"
- Radtke, B., (University of Utrecht) "Mystical Treatises in Safina of Tabriz"
- Seyed-Gohrab, A.A., (Leiden University) "Introductory notes on the Safina"
- Sharma, S., (University of Boston) "Wandering Quatrains and Women Poets in the Khulasat al-asharr fi al-rubayat"
- Tourkin, S., (Institute of Oriental Studies, St.Petersburg) " Astronomical and astrological works in the 'Safine-ye Tabriz'"

- Van den Berg, G.R., (Leiden University) "Wisdom literature in the Safina"
- Vesel, Z., (CNRS, Monde Iranien) "Scientific Resala's in Safina-ye Tabriz : indicators of author's culture and elements for discussing the nature/genre of this compilation"
- Zutphen, M., (Independent scholar) "The science of Physiognomy in the Safina"